

ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Присвячено проблемі політичної відповідальності українського політикуму в сучасних умовах розвитку суспільства.

Сучасний етап життєдіяльності країни супроводжуються появою відповідних моделей розвитку, спрямованих на подолання протиріч суспільства і держави та формування нової парадигми їх взаємодії. Проте не сформованість у нашому суспільстві і вітчизняному політикумі сталих політичних норм і традицій, бездіяльність деяких ключових конституційних принципів, що закладені в основу політичної системи України призводять до затяжних політичних криз та конфліктності в суспільстві. Разом із тим, реальна політична практика повниться фактами безвідповідальності суб'єктів влади за різні аспекти їхньої політичної діяльності, що забезпечує постійність і неперервність процесу відтворення безвідповідальної поведінки у політиці, перетворюючи її тим самим на невід'ємну характеристику політичного буття, що негативно позначається на рівні розвитку демократії в суспільстві та дієздатності держави.

Проаналізовано зв'язок між політичною відповідальністю суб'єктів влади та правовою культурою суспільства. Здійснено спробу з'ясувати, яким чином виявляється політична відповідальність державних органів та посадових осіб за реалізацію владних повноважень, і знайти шляхи дієвості інституту політичної відповідальності в Україні. Надано пропозиції щодо запровадження в законодавство і політичну практику механізму політичної відповідальності влади в державі.

Ключові слова: політична відповідальність; механізм реалізації політичної відповідальності; інститут політичної відповідальності; правова культура.

Актуальність проблеми. Політична відповідальність є невід'ємною складовою демократичного державного правління, відкритих і транспарентних (прозорих) відносин між владою та народом, державою та громадянським суспільством, умовою реалізації верховенства права в країні.

Розглядаючи питання про відповідальність держави перед громадянським суспільством (народом) як показник її демократизму, важливо наголосити на відповідальності самого народу, як джерела і суб'єкта публічної влади, перед державою. Оскільки народ не може бути суб'єктом якої-небудь формалізованої (правової) відповідальності, то народ загалом, як і конкретні громадяни, несуть неформалізовану відповідальність перед тими органами державної влади, які вони сформували, відчуваючи на собі результати їхнього владарювання. Прикладом такого відчуття громадянами результатів владарювання в сучасній Україні є масове зубожіння українських громадян та шокуюче враження від оприлюднення електронного декларування за період 2015 року державних службовців, в яких суб'єкти владарювання продемонстрували суперспоживання як ознаку своєї низької культу-

ри, дрібної душі, внутрішньої несвободи і закомплексованості.

Такі наслідки відчутних негативних результатів владарювання української державної влади вказують на недосконалі механізми забезпечення політичної відповідальності як влади так і народу у процесі використання публічної влади. По-перше, це свідчить про тотальну корумпованість та цинічне збагачення влади на фоні збідніння народу і військових подій на сході країни, що вказує на примітивність цінностей і моральних якостей провладної олігархічної псевдоеліти, її можливість використовувати владні методи та форми політичного управління виключно у власних інтересах. По-друге, це свідчить про слабкий контроль зі сторони громадян за діяльністю влади разом із вільними ЗМІ та різноманітними громадськими організаціями, недосконалість зрозумілих критеріїв ефективності діяльності влади та нерозвиненість формалізованих(правових) механізмів політичної відповідальності влади. У підсумку – делегітимізація влади, що впливає на поширення недовіри в суспільстві як до представників політичної еліти так і до політичних інститутів зокрема, створює можливість для предста-

вників влади безкарно порушувати права і свободи людини і громадянина, поширює свавілля чиновників, викликає руйнацію суспільних зв'язків, уповільнює процес реформування в країні, руйнує процес демократичних перетворень та загрожує національній безпеці Української держави. Саме це актуалізує дослідження вироблення механізмів політичної відповідальності як запоруки збереження демократичного режиму в Україні.

Аналіз останніх джерел і публікацій свідчить про те, що політична відповідальність влади викликає зацікавлення з боку науковців. Проблематикою політичної відповідальності займалися Платон і Арістотель, Н. Макиавеллі і Дж. Локк [1]. Навіть у роботах сучасних вітчизняних та зарубіжних авторів (М. Головатий, А. Коваленко, І. Кресіна, Л. Кривенко, О. Мельник, А. Єрмоленко, Л. Балуцька, В. Мельниченко, В. Мишин, М. Оніщук, М. Пірен, Н. Скоблик, В. Торяник, І. Черленяк, О. Траверсе, О. Шморгун, Г. Малкіна, В. Ярошенко) [2] немає єдиного визначення змісту поняття «політична відповідальність».

Виходячи з того, що демократія як влада народу здійснюється у двох основних формах: безпосередньою – безпосередньо народ (у формі виборів, референдуму тощо) і представницькою – його представники (президент, депутати парламенту, представницьких органів місцевого самоврядування, керівники їх виконавчих органів та ін.) – демократія за своєю суттю виступає вольовим відношенням між людьми, за яким одна частина суспільства реалізує свою волю щодо іншої. Вольовий характер влади зумовлює необхідність відповідальності суб'єктів влади за її здійснення – політичної відповідальності, яка є необхідною складовою демократичного суспільно-політичного устрою. У політології відповідальність пов'язується зі здійсненням публічної влади, наслідками владарювання для підвладних і виступає як політична відповідальність. Оскільки відповідальність визначається як міра відповідності поведінки особи, групи, прошарку, держави наявним вимогам, суспільним нормам, правилам співжиття, правовим законам або співвідношенням обов'язку і міри його виконання суб'єктом, то відповідальність слід вважати суспільним відношенням залежності, за якого поведінка особи має відповідати вимогам щодо неї з боку інших людей. Вимогами виступають соціальні норми, основними з яких є норми моралі і права, отже ними визначається моральна і юридична (правова) відповідальність, а залежно від предмета відповідальності – економічна (матеріальна), політична, культурна (духовна) відповідальність. Предметом політологічних досліджень має бути політична відповідальність як відповідальність за здійснення публічної влади. Отже, «політичну відповідальність» можна визначити як вид соціальної відповідальності, який полягає у відповідності дій індивідів, соціальних та організаційних спільнот як суб'єктів політики суспільним вимогам щодо здійснення публічної влади. Також можна виокремити два основні види політичної відповідальності: морально-політичну (ставлення до виконання громадянських обов'язків, коли у разі неналежного рівня відповідальності настає громадський осуд поведінки її суб'єкта

і не передбачено застосування щодо нього яких-небудь формалізованих(правових) санкцій) і політико-правову, тобто юридичну, відповідальність, яка, навпаки, має формалізований (інституціоналізований) характер і передбачає настання для її суб'єкта негативних наслідків у разі недотримання чи невиконання ним правових норм. Негативні наслідки є юридичними санкціями, які можуть мати кримінальний, адміністративний, дисциплінарний чи конституційний характер. Отже, політико-правова відповідальність є основним видом політичної відповідальності, а головною формою політико-правової відповідальності є конституційно-правова відповідальність, оскільки політичні відносини регулюються нормами конституційного права: дострокове припинення повноважень чи відставка; усунення з посади; скасування, зупинення дії або недопущення набрання чинності виданого правового акта; заборона діяльності тощо. Головним інституціональним суб'єктом політичної відповідальності виступає держава, оскільки вона є головним суб'єктом публічної влади в суспільстві, саме держава несе політичну відповідальність перед громадянами, спільнота яких стосовно держави виступає як громадянське суспільство. Політична відповідальність держави перед громадянським суспільством реалізується як відповідальність виборних вищих органів державної влади, якими є парламент і президент. Основними інституціональними засобами реалізації такої відповідальності в сучасному демократичному суспільстві є вибори і референдум. Засобом реалізації політичної відповідальності обраного на загальних виборах президента перед громадянами вибори виступають тоді, коли президент повторно балотується на пост глави держави. Якщо на таких виборах громадяни не підтримають своїм голосуванням президента, то це означає, що президент поніс перед ними політичну відповідальність. Така модель функціонування інституту політичної відповідальності є реальною у суспільствах з високим рівнем політичної культури. В умовах сучасного українського суспільства події Помаранчевої революції 2004 року, Революції Гідності 2013–2014 рр. вказують на особливості становлення інституту політичної відповідальності в Україні та вироблення нових підходів до його ефективного функціонування.

Саме недостатність наукового аналізу означеної проблеми потребує подальших наукових досліджень, у тому числі пошуку засобів впровадження механізмів політичної відповідальності влади в умовах сучасного розвитку правової культури в Україні, що й визначає мету цієї статті. Об'єктом дослідження постають засоби посилення механізмів політичної відповідальності влади як запоруки забезпечення демократичного розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. У ч. 1 ст. 5 Конституції України закріплено, що носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ. Саме народ здійснює владу безпосередньо через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [3, с. 5]. У свою чергу, влада виражає волю суспільства щодо напрямку розвитку і функціонування держави. Саме цим зумовлюється необхідність політичної відповідальності суб'єктів влади, саме цей елемент є

обов'язковою складовою демократичного устрою та фундаментом побудови правової держави.

Чинне законодавство України набуває постійних змін щодо закріплення важелів впливу на політичних діячів за невиконання ними правових норм і своїх передвиборчих програм, тобто механізмів і засобів політичної відповідальності влади в країні. В теорії передбачено, що та політична партія чи кандидат, що бере на себе політичну відповідальність, ставить під ризик своє політичне майбутнє. В Україні вибори є єдиним дієвим інститутом політичної відповідальності влади. Люди, які проголосували за політичну силу, яка не змогла виконати взятих на себе зобов'язань, на наступних виборах просто відмовляється за неї проголосувати, що можна визначити проявом політичної відповідальності. Так трапилося у 2007 р., на позачергових виборах, коли лідер Соціалістичної партії О. Мороз пішов на вибори під однією передвиборчою програмою, потім змінив свої позиції та перейшов у більшість до «Партії Регіонів», чим розчарував свій електорат та утратив їх підтримку та не був обраний народним депутатом.

Політична відповідальність є досить дієвим механізмом впливу населення на народних обранців. Але вона стає дієвою тоді, коли в країні вже сформовано високий рівень правової культури, що виявляється в сукупності поглядів, ідей, які виражають ставлення людей, соціальних груп, націй до права, законності, правосуддя, їхнє уявлення про те, що є правомірним і неправомірним. Коли посадові особи постійно порушують норми та не несуть за це покарання, їх бездіяльність або навіть деструктивна діяльність залишається безкарною, в суспільстві посилюються недовіра до правових інститутів та сфер правового регулювання, до права як об'єктивної цінності, зневіра в його можливості, заниження ролі цього інституту в житті суспільства, уявлення населення про правомірне і неправомірне деформуються, що породжує правовий нігілізм, який, у свою чергу, призводить до аморалізму, нехтування культурними цінностями, демонстрації зневаги до існуючих правових та моральних норм, умисного недотримання законів, насильства, релігійної та національної ворожнечі, тероризму. Повна відсутність діючого механізму притягнення владних осіб до політичної відповідальності та ігнорування інтересів громадян, невиконання ними передвиборчих обіцянок або недотримання чиновниками норм чинного законодавства створюють умови для появи корупції та зловживання владою, призводять до використання громадянами неправових практик: хабарництва, революцій, «вуличної люстрації».

Впродовж останніх років передвиборчі програми кандидатів уже не знаходять довіри серед електорату. У свідомості громадян з'явилася думка про те, що певні кандидати від політичних партій вже знаходилися при владі, «відмили» гроші з бюджету тому краще вони продовжують керувати країною, ніж придуть нові політичні сили і знову розкрадатимуть державні гроші. Саме тому люди кожні вибори віддають свої голоси за кандидатів, які не виконують своїх передвиборчих обіцянок, змінюють політичну позицію, партію, обманюючи виборців. Значна частина

виборців проявляє пасивність щодо формування органів влади, демонструє небажання брати участь у вирішенні загальнозначущих завдань. Зважаючи на складність, а інколи й неможливість вплинути на дії обраних на виборах політиків, відсутність належної правової культури з'являються гіпертрофовані сумніви у цінності права, зневіра в його потенційні можливості, а іноді й впевненість, що правовий нігілізм – це вияв свободи особистості. Українськими ЗМІ, на жаль, часто тиражуються приклади правового нігілізму які тим самим посилюють деформацію правосвідомості українського соціуму. Катастрофічне поширення ненормативної лексики і високі рейтинги серіалів, присвячених кримінальному світу, спрямованість ЗМІ на сенсації, що пов'язані з незаконою діяльністю, призводять до того, що через певний проміжок часу особа починає сприймати насильство та протиправну поведінку як щось звичайне та повсякденне, свідомість «звикає» до такого роду негативної інформації [4, с. 101]. І це при тому, що суспільство у цілому криміналізоване, чим створюються значні перешкоди формуванню стійкої суспільної моралі, прагнення і надалі йти шляхом розвитку демократії, що гарантувало б від повернення до авторитарних методів здійснення влади. Ці тенденції руйнують хитку правову культуру наших громадян, що сприяє поширенню правового нігілізму серед населення України, негативно впливає на суспільство в цілому, гальмуючи становлення дієздатної, ефективної держави та проведення демократичних реформ.

Політична відповідальність влади в Україні не може бути ефективною без можливості застосування до всіх без винятку представників державно-управлінської еліти санкцій за невиконання ними норм, а також розходження їх практичних дій з політичними обіцянками. Тому що за таких умов новообрана влада може управляти державою від виборів до виборів без кінця, керуючись лише власними інтересами та нехтуючи волею виборців, яким можна нав'язувати навіть деструктивні рішення. Електорат не матиме можливості втрутитись у свавільну діяльність обраної влади, незважаючи на можливі утиски своїх прав з боку суб'єктів політики. Через це руйнуються загальноприйняті в суспільстві принципи народовладдя, знижується рівень політико-правової культури в країні, більшість ознак української правової державності отримують формальні ознаки, за якими побудувати правову державу неможливо.

Відомо, що у правовій державі посадовим особам дозволяється робити лише те, що прямо передбачено законом. Держава зобов'язана застосовувати за порушення законів примус до особи, але особа повинна мати реальні юридичні механізми захисту своїх прав. Залежність політичної відповідальності від спроможності широкого загалу зважено оцінювати діяльність владних структур, адекватність політико-правової культури населення політичному режиму, розвиненість політичних інститутів тощо є надто помітними. Тому слід погодитися з ідеями фахівців щодо розроблення спеціального законодавства, щодо політичної відповідальності посадових осіб і державних службовців органів влади в Україні. Закон має встановити

«межі виникнення особистої відповідальності державних службовців та інститутів влади за провали політики і збитки від неї державі, види відповідальності, механізми її підтримування, а також покарання за безвідповідальність» [5, с. 30], у тому числі за нормотворчі дії чи бездіяльність.

Прикладом посилення механізмів політичної відповідальності в Україні став прийнятий на початку 2015 року Закон України «Про попередження корупції». Згідно норм цього закону, державні службовці мали до 30 жовтня 2016 року заповнити електронний варіант декларації про прибутки за 2015 рік. Оскільки для запобігання корупції і хабарям державні службовці отримують зарплату з бюджету, тож якщо чиновник має дорогі авто і маєтки, вартість яких у разі перевищує задекларовані доходи, виникають питання у його чесності. При тому, що за законом, інформація про майно і кошти є конфіденційною – розголошувати її не можна. Але державних службовців ця норма не стосується, тому що їхні статки є важливою для суспільства інформацією. Конституційний суд 2012 року назвав таку публічність чиновників «додатковим правовим обтяженням», до якого слід бути готовим, йдучи на державну службу, незалежно від того, чи є то президент чи сільський голова.

Світовий досвід оприлюднення декларацій порівняно не великий: першою оприлюднювати декларації почала Великобританія – ще 1974 року, через кілька років – США і більшість європейських країн. В Радянському союзі цього не робили, а в незалежній Україні почали з 1993 року, хоча насправді система запрацювала лише 1997-го, коли затвердили бланк для декларацій. Декларації були паперовими, їх публікували лише на сайті органу, в якому працював чиновник, а якщо сайту не було, то в місцевій газеті. Також декларацію можна було отримати за письмовим запитом, який розглядали протягом 5 днів. Тепер, згідно нових законодавчих норм, декларації електронні, тобто подаються лише через інтернет. Усі вони зібрані на єдиному сайті і доступ до нього відкритий. Крім того, збільшилася кількість розділів у декларації: тепер їх 16 замість шести. Потрібно декларувати нерухомість, яку тільки будують, автомобілі, які коштують більше за 137 тисяч гривень, готівку більшу за 69 тисяч, такі ж позики, об'єкти інтелектуальної вартості. Також потрібно вказувати дату купівлі і вартість майна, щоб можна було перевірити, чи міг міністр купити таку дорогу віллу в рік, коли мав не надто велику зарплату. Згідно вимог закону, треба декларувати й доходи та власність членів сім'ї. А ще те майно, яке офіційно може належати сторонній людині, а користується ним сам чиновник. Суворішою стала і відповідальність за неправдиву інформацію. Раніше все, що могла спровокувати нечесність – це адміністративний штраф, причому тільки за не своєчасне заповнення папірців. Тепер, якщо різниця з правдою до 137 тисяч, то взагалі нічого не буде. Якщо ж більше 345 тисяч – штраф від 42,5 до 51 тисячі гривень. Або громадські роботи від 150 до 240 годин. Або навіть ув'язнення до двох років з подальшою трирічною заборонаю займати посаду. Все залежить від того, на яку суму внесена неправдива інформація.

Раніше за неї жодного покарання не було. Запровадження електронного декларування було вимогою Європейського союзу. Це останній із законів, які потрібно було запровадити для отримання безвізового режиму з ЄС. У такий спосіб, при підтримці демократичних держав, Україна реально посилює механізм політичної відповідальності, який слугує визначенням її подальшого демократичного розвитку.

Ще одним прикладом порушення норм законодавства суб'єктами української влади є неособисте голосування депутатів на засіданнях Верховної Ради України, що призводить до обурення в суспільстві. Це при тому, що в ч. 3 ст. 84 Конституції України, встановлено: «Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто» [3] та в п. 4 ст. 24 Закону «Про статус народного депутата України» [6] визначено, що обов'язком депутата є – «особиста участь у голосуванні з питань, що розглядаються Верховною Радою України та її органами». Ця вимога особистого голосування народних депутатів України спричинена представницькою природою парламенту України. Яка виражається у соціальній спрямованості парламенту як органу, що здійснює представництво інтересів населення, який уповноважує народних депутатів на реалізацію своєї волі [7, с. 24]. Як наслідок недотримання цієї вимоги – прийняття законів «фіктивною» більшістю народних обранців. На жаль, такі випадки не поодинокі в українському парламенті. Стати на заваді їх поширення може лише введення механізмів політичної відповідальності за порушення обов'язку особистого голосування народних депутатів на засіданнях Верховної Ради.

Отже, політична відповідальність має наставати у формі формалізованих (правових) санкцій, що застосовуються до суб'єктів прийняття політичних рішень. Наприклад, депутат, який уперше проголосував замість іншого народного депутата, повинен буде сплатити штраф до державного бюджету в розмірі 50 % від своєї місячної заробітної плати. Якщо даний злочинний вчинок повторюється, то це має стати підставою для позбавлення його депутатського мандата і встановлення заборони на можливість бути обраним на чергових виборах. Крім того, необхідно врахувати, що рішення, прийняте «фіктивною» більшістю народних депутатів, вважається неприйнятним, якщо кількість депутатів, реально присутніх на засіданні Верховної Ради України, які проголосували за його прийняття, менша від передбаченої Конституцією кількості голосів, необхідних для прийняття такого рішення. Відповідний закон повинен унеможливити ухвалення рішення нелегітимною більшістю народних депутатів, а суворі важелі впливу, які застосовуватимуться до порушників, змусять депутатів замислитися, чи варто голосувати за відсутніх колег, ризикуючи своїм мандатом.

Отто фон Бісмарк ще у XIX ст. зазначав: «Ніколи люди стільки не брешуть як під час війни, після полонування і перед виборами» [9, с. 66]. Ця цитата стала справжнім девізом сучасних українських політиків. Під час виборчої кампанії вони готові пообіцяти що завгодно, тільки б виборці обрали саме їх політичну

силу. А після підбиття підсумків голосування, новообрані кандидати миттєво забувають про свої передвиборчі програми та обіцянки, аргументуючи це діяльністю своїх попередників, які майже нічого «не виконували, і їм за це нічого не було. Це всі розуміють, що вони можуть цинічно обдурити власний електорат, і потім через рік, через два це може забутися» [10, с. 1]. Поясненням поширення такої практики є низький рівень правової свідомості політичних діячів, які задля досягнення мети – «будь-що отримати владу» розкидаються обіцянками, не збираючись упроваджувати їх у життя, а також відсутність політичної відповідальності влади за невиконання передвиборчих програм, що негативно позначається на правовій свідомості електорату.

Саме тому для посилення політичної відповідальності влади слід запровадити більш ефективні заходи звітності депутатів перед громадянами про виконання ними своїх передвиборчих програм. Висвітлення діяльності роботи народних обранців дозволить на конкретних прикладах демонструвати результати законодавчої діяльності та має сприяти формуванню у депутатів мотивації щодо досягнення конкретних результатів. Це також дозволить виборцям більш критично оцінювати діяльність обраних кандидатів, що в цілому сприятиме розвитку політичної свідомості у населення та мотивованих політичних переконань, які у свою чергу стануть підставою для свідомого вибору того чи іншого кандидата як представника у парламенті на чергових виборах [10, с. 343–344].

Так, одним із підпунктів передвиборчої програми політичної партії «Україна – Вперед!» на виборах до Верховної Ради України було забезпечення населення заробітною платою в розмірі 1000 євро та пенсії в розмірі 500 євро [11]. Впровадження таких норм насправді було сумнівним, але такі гучні обіцянки, безумовно, привертали увагу електорату, хоча і не переконували голосувати на їх користь.

Якщо б за кожний невиконаний пункт передвиборчої програми депутати платили штраф, вони б детальніше звертали увагу на формування передвиборчих

програм, а населення відчувало б, що влада несе відповідальність за свої дії. Для доведення того, що пункт передвиборчої програми реально може бути виконаний, необхідно надати документи з усіма розрахунками, які б могли підтвердити його дійсність, тобто запровадження презумпції винуватості стосовно невиконання того чи іншого підпункту передвиборчої програми. Система штрафів і складного механізму доведення реальної можливості виконання передвиборчих програм зумовила б формування свідомої необхідності у дослідженні кожного підпункту передвиборчої програми і витіснила б формальний підхід до написання таких програм. Неминучість політичної відповідальності, яка міститься в самому політичному факті укладання тієї чи іншої угоди, полягає у застосуванні політичних санкцій до суб'єктів політики, що є порушниками політичних норм.

Взаємний характер політичної відповідальності державної влади і громадян є необхідною умовою ефективного регулювання політичних комунікацій в умовах правової держави.

Висновки. Запровадження політичної відповідальності на законодавчому рівні постає головною умовою формування демократичного режиму та правової культури в Україні, адже про високий рівень правової культури суспільства можна говорити лише тоді, коли влада в країні є дієвим представником інтересів народу, та за невиконання делегованих повноважень несе відповідальність перед суспільством. Упровадження механізмів впливу населення на політичну еліту через інститут політичної відповідальності слугуватиме підвищенню її авторитету, адже жорсткий механізм відповідальності за свої дії викликатиме небажання суб'єктів політики порушувати правові норми та власні передвиборчі програми.

Враховуючи впровадження нових заходів посилення механізмів політичної відповідальності за порівняно невеликий досвід розвитку демократії в Україні, є підстави сподіватися, що політична відповідальність як влади так і громадян стане запорукою демократичного розвитку в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель. Політика / Арістотель; [пер. з давньогр.]; передм. О. Кислюка. – 2-ге вид. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 239 с..
2. Балуцька Л. Сутність політичної відповідальності: часова тривимірність та суб'єктно-об'єктні особливості / Л. Балуцька // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філос. – 2011. – Вип. № 14. – С. 166–174;
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Феміна, 1996. – 63 с.
4. Калиновський Ю. Ю. Медійний вплив на процес формування правосвідомості та правової культури українського суспільства / Ю. Ю. Калиновський, С. Б. Жданенко // Грані. – 2005. – № 6. – С. 101.
5. Ціннісні пріоритети державного управління в Україні: [конспект лекцій] / В. А. Ребкало, В. М. Козаков, В. А. Шахов та ін.; за заг. ред. О. Ю. Оболенського та ін. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 48 с.
6. Про статус народного депутата України. [Електронний ресурс] : Закон від 17.11.1992 № 2790-ХІІ//Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
7. Снігур І. Особисте голосування народних депутатів як спосіб реалізації парламентом України своїх функцій / І. Снігур // Вибори та демократія : наук.-просвіт. правн. журнал. – 2011. – № 4. – К. : Ін-т виборчого права ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2011. – С. 24–29.
8. Бесага П. О. Теоретичні аспекти маркетингового супроводження виборчих кампаній та їх соціальна відповідальність / П. О. Бесага // Управління розвитком : зб. наук. робіт. – 2011. – № 15(112). – С. 65–68.

9. Лисенко К. Українські політики виконують менше 20 % передвиборчих обіцянок. [Електронний ресурс] / К. Лисенко // Телеканал новин: 24, 28.11.2011. – Режим доступу : http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?ukrayinskiopolitiki_vikonuyut_menshe20peredviborchihobitsyanok&objectId=162956.
11. Халдей І. В. Політична відповідальність влади як складова побудови правової держави / І. В. Халдей // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / кер. авт. кол. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. – Оdesa : Фенікс, 2009. – Вип. 37. – С. 339–345.
12. Передвиборна програма Україна вперед «Нова економіка – нова країна». [Електронний ресурс]: затв. рішенням XIV З'їзду ПР 30.07.2012 р. – Режим доступу : http://ukraina-vpered.com/ua/program_vr/index.html.

В. Н. Ярошенко, С. Н. Колесніченко,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ КАК ФАКТОР СОХРАНЕНИЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. Посвящено проблеме политической ответственности украинского политикума в современных условиях развития общества. Современный этап жизнедеятельности страны сопровождается появлением соответствующих моделей развития, направленных на преодоление противоречий общества и государства и формирования новой парадигмы их взаимодействия. Однако несформированность в нашем обществе и отечественном политикуме постоянных политических норм и традиций, бездействие некоторых ключевых конституционных принципов, заложенных в основу политической системы Украины, приводят к затяжным политическим кризисам и конфликтности в обществе. Вместе с тем, реальная политическая практика полнится фактами безответственности субъектов власти за различные аспекты их политической деятельности, обеспечивает постоянство и непрерывность процесса воспроизводства безответственного поведения в политике, превращая ее тем самым в неотъемлемую характеристику политического бытия, что отрицательно сказывается на уровне развития демократии в обществе и дееспособности государства. Проанализирована связь между политической ответственностью субъектов власти и правовой культурой общества. Предпринята попытка выяснить, каким образом оказывается политическая ответственность государственных органов и должностных лиц за реализацию властных полномочий, и найти пути действенности института политической ответственности в Украине. Даны предложения по введению в законодательство и политическую практику механизма политической ответственности власти в государстве.

Ключевые слова: политическая ответственность; механизм реализации политической ответственности; институт политической ответственности; правовая культура.

V. Yaroshenko, S. Kolesnichenko,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

POLITICAL RESPONSIBILITY AS FACTOR OF PRESERVING DEMOCRATIC DEVELOPMENT IN UKRAINE

Devoted to the problem of political responsibility of Ukrainian politicians in modern conditions of society development. The current stage of the country's activity is accompanied by the appearance of the relevant development models to overcome the contradictions of society and the state and the formation of new paradigm of their interaction. However, unformedness in our society and domestic politicum of constant political norms and traditions, lack of action of some essential constitutional principles underlying the political system of Ukraine leads to protracted political crises and conflicts in the society. In addition, the real political practice is full of facts of irresponsibility of state power bodies for various aspects of their political activities, ensures consistency and continuity of the process of reproduction of irresponsible behavior in politics, making it thus an integral characteristic of political life, which affects the level of development of democracy in the society and state capacity. The relationship between political responsibility of state power bodies and the legal culture of society was analyzed. An attempt was made to find out how is the political responsibility of public authorities and officials for the implementation of power, and to find efficiency ways of political responsibility of Institute of political responsibility in Ukraine. Proposals for the introduction of legislation and political practice of political responsibility mechanism of power in the state were given.

Key words: political responsibility; mechanism of realization of political responsibility; the institute of political responsibility; legal culture.

Рецензенти: Семенченко Ф. Г., д-р політ. наук, професор, ХНТУ, м. Херсон;
Чупрін Р. В., канд. політ. наук, доцент, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв.